

อายุความ/กำหนดเวลาฟ้องคดีทรัพย์สินทางปัญญา*

เนื่องจากการกระทำละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ผู้กระทำละเมิดอาจมีความรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา และในกรณีที่ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอันเป็นความผิดอาญาด้วย ถือได้ว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา อายุความหรือกำหนดเวลาฟ้องคดีทรัพย์สินทางปัญญา จึงแบ่งออกได้เป็น 3 กรณี คือ การฟ้องคดีแพ่ง การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา และการฟ้องคดีอาญา

1. การฟ้องคดีทรัพย์สินทางปัญญา (คดีแพ่ง)

คดีลิขสิทธิ์

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 63 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงเมื่อพ้นกำหนดสามปีนับแต่วันที่เจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำละเมิด แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง”

อายุความฟ้องร้องทางแพ่งในคดีละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง จึงเป็นไปตามกำหนดตามมาตรา 63 คือมีกำหนด 3 ปีนับแต่วันที่รู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำละเมิดแต่ต้องไม่เกิน 10 ปีนับแต่วันกระทำละเมิด ดังนั้นจึงไม่อาจนำอายุความละเมิดทั่วไปตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448¹ มาใช้บังคับได้

ฎ.2358/2520 โจทก์บรรยายฟ้องมีใจความว่า ตำราเรียนภาษาอังกฤษรายพิพาทนั้นโจทก์เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ จำเลยปลอมแปลงลอกเลียนออกจำหน่าย เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของโจทก์ ทำให้โจทก์เสียหาย ดังนี้เป็นการบรรยายฟ้องเรียกค่าเสียหายในการละเมิดลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ.2474 หาใช่เป็นการฟ้องเรียกค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่

* ปฎิญาพร เอ็มโอฐ นิตกร 5 ศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ กลาง

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448 วรรคหนึ่ง “สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดแต่มูลละเมิดนั้น ท่านว่าขาดอายุความเมื่อพ้นปีหนึ่งนับแต่วันที่ผู้ต้องเสียหายรู้ถึงการ ละเมิดและรู้ตัวผู้จะพึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันทำละเมิด”

พระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ.2474 มาตรา 24 อันเป็นบทบัญญัติอยู่ในส่วนแพ่งคือส่วนที่ 4 ว่าด้วยสิทธิแก่ในทางแพ่งซึ่งการละเมิดลิขสิทธิ์บัญญัติว่า “คดีละเมิดลิขสิทธิ์นั้นท่านมิให้ฟ้องเมื่อพ้นสามปีนับแต่วันละเมิด” จึงต้องใช้อายุความสามปีดังกล่าวมาใช้บังคับ จำเลยกระทำการละเมิดลิขสิทธิ์คือขายหนังสือที่คัดลอกเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2515 โจทก์ฟ้องเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2516 คดีของโจทก์ยังไม่ขาดอายุความ

หมายเหตุ ปัจจุบันอายุความฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์เป็นไปตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

คดีเครื่องหมายการค้า

การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้าแบ่งออกเป็น 3 กรณี

1. กรณีฟ้องเรียกค่าเสียหายจากการละเมิดเครื่องหมายการค้า

กรณีนี้จะต่างจากการฟ้องคดีลิขสิทธิ์เนื่องจากพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 ไม่ได้มีกำหนดอายุความกรณีนี้ไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องใช้อายุความฟ้องคดีละเมิดทั่วไปตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448 วรรคหนึ่ง

อายุความฟ้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่งจากการละเมิดเครื่องหมายการค้าจึงมีกำหนด 1 ปี นับแต่วันที่ผู้ต้องเสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้จะพึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือ 10 ปีนับแต่วันทำละเมิด

ฎ.1135/2516 การที่จำเลยใช้เครื่องหมายการค้าในลักษณะที่เป็นการละเมิดต่อโจทก์แต่เมื่อนับถึงวันฟ้องเกิน 1 ปี จึงขาดอายุความฟ้องร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448

ฎ.6401/2547 โจทก์บรรยายฟ้องยืนยันว่า จำเลยทั้งสองร่วมกันละเมิดต่อโจทก์โดยทำการลวงขายสินค้าดังกล่าวตั้งแต่ปี 2529 ถึง ปี 2542 เป็นเวลาต่อเนื่องกันโดยโจทก์ขอคิดค่าเสียหายถึงวันที่ 24 มีนาคม 2542 อันเป็นวันอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาคดีก่อน แสดงว่าโจทก์รู้ถึงการละเมิดและรู้ว่าจำเลยทั้งสองเป็นผู้พึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวตั้งแต่ปี 2529 ตลอดมาจนถึงวันที่ 24 มีนาคม 2542 แล้ว ดังนี้ เมื่อโจทก์นำคดีมาฟ้องเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2543 จึงเกินอายุความ 1 ปี สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนสำหรับการละเมิดของจำเลยทั้งสองระหว่างปี

2529 ถึงวันที่ 23 มีนาคม 2542 ของโจทก์ย่อมขาดอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448 โจทก์คงมีสิทธิเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนสำหรับการละเมิดที่โจทก์อ้างว่าจำเลยทั้งสองทำการลวงขายในวันที่ 24 มีนาคม 2542 ซึ่งโจทก์ฟ้องเรียกร้องภายในกำหนดอายุความ 1 ปีเท่านั้น

2. กรณีฟ้องเพิกถอนเครื่องหมายการค้าโดยอ้างว่าตนมีสิทธิดีกว่า

พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 มาตรา 67 บัญญัติว่า “ภายในห้าปีนับแต่วันที่นายทะเบียนมีคำสั่งให้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าตามมาตรา 40 ผู้มีส่วนได้เสียอาจร้องขอต่อศาลให้สั่งเพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้านั้นได้ หากแสดงได้ว่าตนมีสิทธิในเครื่องหมายการค้านั้นดีกว่าผู้ซึ่งได้จดทะเบียนเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้านั้น ถ้าผู้ร้องแสดงได้แต่เพียงว่า ตนมีสิทธิดีกว่าเฉพาะสินค้าบางอย่างในจำพวกของสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ ให้ศาลมีคำสั่งจำกัดสิทธิแห่งการจดทะเบียนให้อยู่เฉพาะสินค้าที่ผู้ร้องไม่ได้แสดงว่าตนมีสิทธิดีกว่า ”

กรณีฟ้องเพิกถอนเครื่องหมายการค้าจะต้องฟ้องภายในกำหนดระยะเวลา 5 ปี นับแต่วันที่นายทะเบียนมีคำสั่งให้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ซึ่งกำหนดระยะเวลาดังกล่าวเป็นกำหนดเวลาในการฟ้องคดี มิใช่อายุความ ศาลจึงมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้ แม้จำเลยจะไม่ได้ให้การต่อสู้เนื่องจากเป็นเรื่องอำนาจฟ้องอันเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142(5)

ฎ.6765/2546 พ.ร.บ.เครื่องหมายการค้าฯ มาตรา 67 บัญญัติให้ผู้มีส่วนได้เสียร้องขอต่อศาลให้สั่งเพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าภายใน 5 ปี นับแต่วันที่นายทะเบียนมีคำสั่งให้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าตามมาตรา 40 นั้น เป็นบทบัญญัติที่กำหนดระยะเวลาให้ผู้มีส่วนได้เสียฟ้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าอันเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจฟ้อง หากใช้บทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความในการใช้สิทธิเรียกร้องไม่ และเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้จำเลยจะไม่ได้ยกปัญหาดังกล่าวขึ้นต่อสู้ไว้ในคำให้การ จำเลยก็มีสิทธิยกปัญหาดังกล่าวขึ้นอ้างในชั้นอุทธรณ์ได้ตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ มาตรา 38 ประกอบด้วย ป.วิ.พ.มาตรา 225 วรรคสอง

ข้อสังเกต เดิมการฟ้องคดีขอให้เพิกถอนเครื่องหมายการค้า โดยอ้างว่าตนมีสิทธิดีกว่า พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า ไม่ได้มีกำหนดว่าจะต้องฟ้องคดีภายในกำหนดเท่าใด ศาลฎีกาจึงเห็นว่าต้องนำอายุความทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 164 เดิม (มาตรา 193/30 ใหม่) มาใช้บังคับ ซึ่งมีกำหนดอายุความ 10 ปี ฎ.8514/2538 ฎ.201/2548 และ ฎ.9277/2547

3. กรณีฟ้องขอให้เพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า

พ.ร.บ.เครื่องหมายการค้า ฯ กำหนดกระบวนการในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าโดยให้เป็นอำนาจของนายทะเบียนเครื่องหมายการค้าและคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า เป็นผู้วินิจฉัยและมีคำสั่งหรือวินิจฉัยในชั้นตอนต่างๆไว้ คำสั่งและคำวินิจฉัยอาจอุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยโดยฟ้องคดีต่อศาล ได้เป็น 2 กรณี คือ

3.1 กรณีที่พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 กำหนดให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า “เป็นที่สุด”

ซึ่งได้แก่คำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า ตามมาตรา 18 , 27, 31, 33, 60 , 69 , 74 และ 89 แต่คำวินิจฉัยอันจะถือว่า “เป็นที่สุด” ตามพ.ร.บ.เครื่องหมายการค้าฯ นั้นต้องเป็นคำวินิจฉัยอันชอบด้วยกฎหมาย ถ้าคำวินิจฉัยดังกล่าวถูกโต้แย้งว่าเป็นคำวินิจฉัยอันมิชอบหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ก็สามารถโต้แย้งคัดค้านต่อศาลขอให้เพิกถอนคำวินิจฉัยดังกล่าวได้ และกรณีดังกล่าวศาลฎีกาวินิจฉัยว่าไม่ต้องฟ้องคดีภายในกำหนดระยะเวลา 90 วันนับแต่วันได้รับแจ้งคำวินิจฉัย

ฎ.3549/2541 คำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าที่จะเป็นที่สุดตามมาตรา 18 วรรคหนึ่ง แห่ง พ.ร.บ.เครื่องหมายการค้าฯ ต้องเป็นคำวินิจฉัยที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น หากคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าเป็นคำวินิจฉัยที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้อุทธรณ์ย่อมมีสิทธินำคดีมาฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้เพิกถอนคำวินิจฉัยนั้นได้

ฎ.608/2545 แม้ตาม มาตรา18 วรรคหนึ่ง แห่ง พ.ร.บ. เครื่องหมายการค้าฯ จะบัญญัติให้คำวินิจฉัยอุทธรณ์ของ คณะกรรมการเครื่องหมายการค้าเป็นที่สุดก็ตาม แต่หากคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าเป็นคำวินิจฉัยที่ไม่ชอบด้วย

กฎหมายหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ผู้อุทธรณ์ย่อมมีสิทธินำคดีมาฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้เพิกถอนคำวินิจฉัยดังกล่าวได้ คำฟ้องของโจทก์ได้โต้แย้งคำสั่งของนายทะเบียนเครื่องหมายการค้าและคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าโดยอ้างว่าคำสั่งและคำวินิจฉัยนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว คำสั่งและคำวินิจฉัยที่ไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า จึงเป็นการโต้แย้งสิทธิของโจทก์ โจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องคดีต่อศาล ขอให้เพิกถอนคำสั่งและคำวินิจฉัยดังกล่าวได้

ฎ.3542/2545 การฟ้องคดีขอให้เพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าที่ปฏิเสธไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้ายื่นตามคำสั่งของนายทะเบียน การใช้สิทธิทางศาล ในกรณี เช่นนี้ ไม่มีบทบัญญัติใดใน พ.ร.บ. เครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 หรือในกฎหมายอื่นใด บัญญัติให้โจทก์ต้องใช้สิทธิทางศาลหรือฟ้องคดี ภายใน 90 วัน นับแต่วันทราบคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า ดังนั้นโจทก์ย่อมมีสิทธิยื่นฟ้องภายหลังกำหนดดังกล่าวได้โดยไม่จำเป็นต้องยื่นคำร้องขอให้ศาลขยายกำหนดระยะเวลาให้แต่อย่างใด

ฎ.7024/2549 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีนี้โจทก์ไม่ต้องยื่นฟ้องภายใน 90 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า เพราะคดีนี้มีใช้คดีอุทธรณ์ คำวินิจฉัยของนายทะเบียนเครื่องหมายการค้า และคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า ตามมาตรา 35 ถึง มาตรา 38 แต่เป็นคดีอุทธรณ์คำสั่งของนายทะเบียนและคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า ตามมาตรา 16 และ 18 และกรณีไม่อาจนำกำหนดเวลายื่นฟ้องคดีภายใน 90 วันนับแต่วันที่รับแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า มาตรา 38 มาใช้บังคับในฐานะกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่งตามมาตรา 4 แห่ง ป.พ.พ. ตามที่จำเลยอุทธรณ์ เพราะเป็นการนำบทกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่งมาใช้บังคับในลักษณะจำกัดสิทธิของประชาชน

ข้อสังเกต เนื่องจากคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าเป็นคำสั่งทางปกครอง² จึงมีผู้เห็นว่ากำหนดระยะเวลาฟ้องคดีควรเป็นไปตาม พ.ร.บ.

² คำสั่งของนายทะเบียนและคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าตาม พ.ร.บ. เครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ถือเป็นคำสั่งทางปกครองประเภทหนึ่ง แต่ข้อโต้แย้งคำสั่งและคำวินิจฉัยเกี่ยวกับสิทธิในเครื่องหมายการค้า นั้นเป็นข้อยกเว้นของหลักการเกี่ยวกับคดีปกครองทั่วไป ทั้งนี้ เพื่อให้การพิจารณาเกี่ยวกับสิทธิในเครื่องหมายการค้าของบุคคลได้รับการตรวจสอบจากศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ ซึ่งมาตรา 9 วรรคสอง(3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 บัญญัติว่า “คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญา ไม่อยู่ในอำนาจศาลปกครอง” (เทียบเคียงคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างศาลที่ 9/2546)

จัดตั้งศาลปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 49 ซึ่งกำหนดให้ต้องฟ้องคดีปกครองภายใน 90 วันนับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงเหตุแห่งการฟ้องคดี

ในประเด็นนี้มีคำพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง คดีหมายเลขแดงที่ ทป.143/2549 วินิจฉัยไว้ว่า “คดีนี้แม้จะมีลักษณะเป็นคดีปกครองแต่ก็เป็นคดีแพ่งเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้าอันอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 มาตรา 7(3) ซึ่งไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง มาตรา 9 วรรคสอง (3) แห่งพ.ร.บ.จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 ดังนั้น ระยะเวลาในการฟ้องคดีเพื่อเพิกถอนคำสั่งนายทะเบียนเครื่องหมายการค้าและคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า จึงไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้น แต่ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 ซึ่งไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติกำหนดให้โจทก์ต้องฟ้องคดีเพื่อขอเพิกถอนคำสั่งของนายทะเบียนเครื่องหมายการค้าและคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าซึ่งไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าตามคำขอของโจทก์ตาม มาตรา 18 ประกอบมาตรา 16 ภายในระยะเวลา 90 วัน นับแต่วันที่ทราบคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าแต่อย่างใด ดังนี้ โจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องคดีนี้แม้ว่าจะได้ยื่นฟ้องเป็นระยะเวลาเกินกว่า 90 วัน นับแต่วันที่ทราบคำวินิจฉัยดังกล่าวก็ตาม”

3.2 การฟ้องคดีขอให้เพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า (อุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าต่อศาล) ตามมาตรา 38 วรรคสอง ,65 วรรคสอง, 75 วรรคสอง ซึ่งในกรณีนี้ พ.ร.บ.เครื่องหมายการค้ากำหนดไว้ชัดเจนว่าต้องฟ้องคดีภายใน 90 วันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า

ฎ.2430/2526 โจทก์กับจำเลยที่ 1 ต่างพิพาทกันด้วยสิทธิในเครื่องหมายการค้าว่าใครจะมีสิทธิดีกว่ากัน ซึ่งนายทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้วินิจฉัยแล้วว่า จำเลยที่ 1 มีสิทธิในเครื่องหมายการค้าดีกว่าโจทก์ กรณีจึงตกอยู่ในบังคับ มาตรา 22 ของพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าฯ ที่บังคับให้โจทก์จะต้องใช้สิทธิในการอุทธรณ์คำวินิจฉัยของนายทะเบียนเครื่องหมายการค้าหรือนำคดีไปสู่ศาลภายใน 90

วัน มิฉะนั้นสิทธิที่จะอุทธรณ์หรือนำคดีไปสู่ศาลเป็นอันสิ้นไป แม้โจทก์จะเคยฟ้องต่อศาลแต่โจทก์ก็ถอนฟ้องคดีดังกล่าวเสีย ทำให้ผลล้างผลแห่งการยื่นฟ้องเสมือนหนึ่งมิได้มีการยื่นฟ้องเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 176 การที่โจทก์มาฟ้องคดีนี้ใหม่ ก็เท่ากับยื่นฟ้องเมื่อพ้น 90 วัน นับแต่วันได้รับหนังสือแจ้งคำวินิจฉัยของนายทะเบียน ซึ่งโจทก์จึงไม่มีสิทธิจะทำได้

คดีสิทธิบัตร

การฟ้องคดีสิทธิบัตรแบ่งออกเป็น 5 กรณี

1. กรณีฟ้องเรียกค่าเสียหายจากการละเมิดสิทธิบัตร

พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ.2522 ไม่ได้กำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงต้องนำอายุความคดีละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448 มาปรับใช้ คือมีกำหนด 1 ปี นับแต่วันที่ผู้ต้องเสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้ที่จะพึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือ 10 ปีนับแต่วันทำละเมิด (ทั้งนี้โดยเทียบเคียง ฎ.1135/2516 และ ฎ.6401/2547 ซึ่งเป็นกรณีการฟ้องร้องคดีเรียกค่าเสียหายจากการละเมิดเครื่องหมายการค้า)

2. กรณีฟ้องขอให้เพิกถอนสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตร

พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ.2522 กำหนดสิทธิในการฟ้องขอให้เพิกถอนสิทธิบัตร การประดิษฐ์ไว้ในมาตรา 54 ฟ้องขอให้เพิกถอนสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ไว้ในมาตรา 64 และฟ้องขอให้เพิกถอนอนุสิทธิบัตรไว้ในมาตรา 65 นว แต่ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องฟ้องคดีภายในกำหนดเท่าใด ดังนั้นจึงต้องนำอายุความทั่วไป ซึ่งมีกำหนด 10 ปี ตาม ป.พ.พ.มาตรา 193/30 มาใช้บังคับ

ฎ.475/2537 การที่จำเลยทั้งสี่ฟ้องแย้งขอให้เพิกถอนสิทธิบัตรโจทก์เพราะเป็นสิทธิบัตรที่ไม่สมบูรณ์นั้น เป็นการฟ้องตามมาตรา 64 วรรคสอง แห่งพ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ.2522 ไม่ใช่การฟ้องเนื่องจากมูลละเมิด เมื่ออายุความเกี่ยวกับอำนาจฟ้องดังกล่าวไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ จึงต้องถืออายุความ 10 ปี ตาม ป.พ.พ.มาตรา 164 (เดิม)

3. กรณีฟ้องขอให้เพิกถอนคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของคณะกรรมการสิทธิบัตร

พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ.2522 มาตรา 74 ว.1 กำหนดให้กรณีที่คณะกรรมการมีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งตามมาตรา 41, 43, 49, 50, 55, 65 ฉ หรือมาตรา 65 ทศ

ประกอบด้วยมาตรา 41, 43, 49, 50, 55, 72 แล้ว สามารถอุทธรณ์ต่อศาลได้ภายใน 60 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยหรือคำสั่งนั้น

จะเห็นได้ว่ากรณีพ.ร.บ.สิทธิบัตรแตกต่างจากกรณีตามพ.ร.บ.เครื่องหมายการค้า เพราะ พ.ร.บ.สิทธิบัตรกำหนดไว้ชัดเจนถึงกรณีอุทธรณ์คำวินิจฉัยหรือคำสั่งของคณะกรรมการต่อศาลใน มาตรา 74 ซึ่งกำหนดไว้เกือบจะครบทุกกรณีของการมีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของคณะกรรมการสิทธิบัตรแล้ว คงมีเพียงแต่กรณีคำวินิจฉัยของคณะกรรมการสิทธิบัตร ตามมาตรา 45 ที่กำหนดให้คำสั่งของคณะกรรมการสิทธิบัตรให้ “เป็นที่สุด” ซึ่งคำวินิจฉัยอันถือเป็นที่สุดนี้ก็จะต้องเป็นคำวินิจฉัยที่สุจริตและชอบด้วยกฎหมาย (เทียบ ฎ.3549/2541)

และนอกจากคำวินิจฉัยของคณะกรรมการสิทธิบัตรอันถือเป็นที่สุด ตามมาตรา 45 แล้ว ยังมีกรณีตาม มาตรา 26 ที่กำหนดให้คำสั่งของอธิบดี “เป็นที่สุด” ซึ่งก็ต้องเป็นไปตามหลักการเดียวกันคือคำสั่งอันจะถือว่าถึงที่สุดนั้น ต้องเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายด้วย

4. กรณีฟ้องอุทธรณ์คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่บังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรต่อศาล ตาม มาตรา 52 หรืออนุสิทธิบัตรตาม มาตรา 52 ประกอบ มาตรา 65 ทศ

ในภาวะสงครามหรือภาวะฉุกเฉิน นายกรัฐมนตรีโดยอนุมัติคณะรัฐมนตรีมีอำนาจออกคำสั่งใช้สิทธิตามสิทธิบัตรใดๆ โดยเสียค่าตอบแทนที่เป็นธรรมแก่ผู้ทรงสิทธิบัตรและต้องแจ้งให้ผู้ทรงสิทธิบัตรทราบเป็นหนังสือ ซึ่งผู้ทรงสิทธิบัตรมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวหรืออุทธรณ์ในเรื่องจำนวนค่าตอบแทนต่อศาลภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งนั้น ตามมาตรา 52

5. กรณีบุคคลหลายคนต่างทำการประดิษฐ์อย่างเดียวกัน โดยไม่ได้ร่วมกัน ตาม มาตรา 16

ในกรณีนี้อธิบดีจะกำหนดระยะเวลาให้บุคคลเหล่านั้นทำความตกลงกัน หากตกลงกันไม่ได้ภายในเวลาที่กำหนด ต้องนำคดีไปสู่ศาลภายใน 90 วันนับแต่สิ้นระยะเวลาที่อธิบดีกำหนด

2. การฟ้องคดีทรัพย์สินทางปัญญา (คดีอาญา)

1. อายุความฟ้องคดีอาญา

อายุความฟ้องคดีอาญาเป็นไปประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ซึ่งเป็นบทบัญญัติหลักทั่วไปในการกำหนดอายุความฟ้องคดีอาญา โดยกำหนดอายุความแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับอัตราโทษของความผิดในฐานนั้นๆ กล่าวคือ

มาตรา 95 บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้นับแต่วันกระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ

(1) ยี่สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี

(2) สิบห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปี แต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี

(3) สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี

(4) ห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งเดือนถึงหนึ่งปี

(5) หนึ่งปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งเดือนลงมา หรือต้องระวางโทษอย่างอื่น

ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต และศาลสั่งงดการพิจารณาไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้วนับแต่วันที่หลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา ก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นเดียวกัน”

การนับอายุความตามมาตรา 95 นั้นต้องพิจารณาจาก “อัตราโทษขั้นสูง” ที่กฎหมายบัญญัติไว้

ฎ.5286/2544 จำเลยเป็นเพียงผู้สนับสนุนการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 และ 161 อัตราโทษสูงสุดที่จะลงโทษจำเลยได้เพียงจำคุก 6 ปี 8 เดือน ส่วนมาตรา 162 อัตราโทษสูงสุดที่จะลงโทษจำเลยได้เพียงจำคุก 4 ปี 8 เดือน อายุความฟ้องคดีอาญาดังกล่าวจึงมีกำหนด 10 ปี ตามมาตรา 95(3)

และต้องถือตามอัตราโทษของความผิดที่ศาลพิจารณาได้ความ ไม่ใช่จากข้อหาหรือฐานความผิดที่โจทก์ฟ้อง

ฎ.5494/2543 (ประชุมใหญ่) ฟ้องคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ต้องถือตามอัตราโทษของความผิดที่ศาลพิจารณาได้ความ ไม่ใช่พิจารณาจากข้อหาหรือฐานความผิดที่โจทก์ฟ้อง

อายุความเริ่มนับตั้งแต่วันกระทำความผิดเป็นต้นไปจนถึงวันฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาล กรณีเป็นการกระทำความผิดต่อเนื่องกันตลอดมา เริ่มนับอายุความเมื่อการกระทำนั้นสิ้นสุดหรือนับแต่วันพบการกระทำความผิด

ฎ.93/2542 ตัดสินว่าความผิดฐานมีอาวุธปืนไว้ในความครอบครองโดยไม่ได้
รับอนุญาต เป็นความผิดตลอดเวลาที่ครอบครองอาวุธปืนอยู่ จนกระทั่งถูกจับกุม

ส่วนกรณีที่เป็นอายุความผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบทหรือหลายกรรม
ต่างกันต้องพิจารณาอายุความ แต่ละบทหรือแต่ละกระทงความผิด

การนับอายุความใหม่ มาตรา 95 วรรคสองบัญญัติให้นับอายุความใหม่ 2
กรณี คือ

กรณีแรก เมื่อได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ผู้กระทำ
ความผิดหลบหนีให้นับอายุความใหม่นับแต่วันหลบหนี

กรณีที่สอง เมื่อได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ผู้กระทำ
ความผิดวิกลจริตให้นับอายุความใหม่นับแต่วันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา

ในกรณีที่คดีอาญาขาดอายุความ เป็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบ
เรียบร้อย แม้ไม่มีฝ่ายใดยกเป็นข้อต่อสู้ ศาลก็ยกขึ้นวินิจฉัยได้

ฎ.1533/2548 ข้อหาความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 371 มี
ระวางโทษปรับไม่เกิน 100 บาท มีอายุความ 1 ปี ตามมาตรา 95(5) จำเลยที่ 1
กระทำความผิดวันที่ 15 มิถุนายน 2537 นับถึงวันฟ้องคือวันที่ 4 พฤศจิกายน
2542 คดีของโจทก์สำหรับจำเลยที่ 1 ในความผิดข้อหาดังกล่าวจึงเป็นอันขาดอายุ
ความ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปตาม ป.วิ.อ. มาตรา 39(6)เป็นข้อ
กฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้จำเลยที่ 1 จะมิได้ยกขึ้นฎีกา ศาลฎีกาก็มี
อำนาจหยิบยกขึ้นวินิจฉัยเองได้

เมื่อคดีขาดอายุความ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับลงตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(6)

ฎ.9235/2539 ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391 มีระวางโทษ
จำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท เหตุเกิดเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม
2534 แต่โจทก์ได้ตัวจำเลยมาฟ้องวันที่ 4 พฤษภาคม 2537 คดีจึงขาดอายุความตาม
ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95(5) สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามมาตรา
39(6) โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องจำเลย ปัญหานี้แม้จำเลยจะมิได้ฎีกา ศาลฎีกาก็มีอำนาจยก
ฟ้องโจทก์ได้ตามมาตรา 185 ประกอบมาตรา 215 และ 225

นอกจากนี้หากเป็นคดีอาญาในความผิดอันยอมความได้ นอกจากจะมีอายุ
ความตามมาตรา 95 แล้วอายุความยังต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา
มาตรา 96 ด้วย โดยหากผู้เสียหายรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดถ้าไม่

ร้องทุกข์หรือฟ้องคดีภายใน 3 เดือน คดีเป็นอันขาดอายุความ แต่ถ้าได้ร้องทุกข์ภายใน 3 เดือนแล้วก็ต้องฟ้องคดีภายในอายุความตามมาตรา 95

ฎ. 4752/2545 เมื่อฟังได้ว่าจำเลยกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดตามมาตรา 96 เมื่อผู้เสียหายร้องทุกข์เกินกว่า 3 เดือน นับแต่วันดังกล่าว คดีโจทก์จึงขาดอายุความ โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง

ฎ. 2440/2523 คดีโจทก์ขาดอายุความตามมาตรา 95 สิทธินำคดีมาฟ้องของโจทก์จึงระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(6) โจทก์ฟ้องจำเลยหลังรู้เรื่องความผิดภายใน 3 เดือนตามมาตรา 96 ก็ไม่ทำให้โจทก์มีสิทธิฟ้องเพราะสิทธิของโจทก์ตามมาตรา 95 ต้องอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 95

การฟ้องคดีอาญาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาไม่ว่าจะเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร หรือความผิดตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาอื่นๆ จึงอยู่ภายใต้บังคับกำหนดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 และ 96 ดังกล่าวด้วย อายุความฟ้องในแต่ละคดีจะมีความแตกต่างกันตามอัตราโทษชั้นสูง ดังนี้

คดีลิขสิทธิ์

ความผิดตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ มาตรา 69 วรรคหนึ่ง กำหนดโทษปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท อายุความฟ้องคดีอาญาจึงเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95(4) มีกำหนด 1 ปี เพราะโทษปรับถือเป็นระวางโทษอย่างอื่น ส่วนมาตรา 69 วรรคสองมีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 4 ปี อายุความฟ้องคดีอาญาจึงเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95(3) มีกำหนด 10 ปี

ความผิดตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ มาตรา 70 วรรคหนึ่ง กำหนดโทษปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท อายุความฟ้องคดีอาญาจึงเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95(4) มีกำหนด 1 ปี เพราะโทษปรับถือเป็นระวางโทษอย่างอื่น ส่วนมาตรา 70 วรรคสองระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 3 เดือน ถึง 2 ปี อายุความฟ้องคดีอาญาจึงเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95(3) มีกำหนด 10 ปี

อนึ่ง มาตรา 66 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 กำหนดให้ความผิดต่อพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ เป็นความผิดอาญาอันยอมความได้ ดังนั้นอายุความฟ้องร้อง

คดีอาญาในความผิดตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ซึ่งอยู่ภายใต้กำหนดอายุความ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 ด้วย

ฎ.994/2543 โจทก์ฟ้องทราบบว่ามีการพิมพ์หนังสือนิตยสาร “ร้อนเสนหานางฟ้านงแลม” ซึ่งมีภาพถ่ายของ ท. ลงพิมพ์ไว้ อันเป็นการละเมิดสิทธิโจทก์ เมื่อเดือนมีนาคม 2540 และโจทก์ได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2540 คดีนี้ย่อมมีอายุความ 10 ปี ตามปอ.มาตรา 95(3) เมื่อได้ความว่าโจทก์นำคดีมาฟ้องวันที่ 14 มกราคม 2541 ฟ้องโจทก์จึงไม่ขาดอายุความ

คดีเครื่องหมายการค้า

ความผิดต่อ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 และความผิดเกี่ยวกับการค้าตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 273 และมาตรา 274 เป็นความผิดอาญาที่ยอมความไม่ได้ อายุความฟ้องคดีอาญาจึงเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ดังนี้

กรณีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 273 มีระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี อายุความฟ้องคดีจึงเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95(3) คือมีกำหนด 10 ปี ส่วนมาตรา 274 มีระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี จึงมีกำหนดอายุความฟ้องคดี 5 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95(4)

กรณีความผิดต่อพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 ได้กำหนดฐานความผิดอาญาไว้หลายกรณี จึงอาจแบ่งอายุความฟ้องคดีได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

ก. กรณีความผิดตามมาตรา 107 มีระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน , มาตรา 111 และ 112 ทวิ มีระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี จึงมีกำหนดอายุความ 5 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95(4)

ข. กรณีความผิดตามมาตรา 112 มีระวางโทษปรับไม่เกิน 20,000 บาท และมาตรา 112 ตริ มีระวางโทษจำคุก ไม่เกิน 1 เดือน จึงมีกำหนดอายุความ 1 ปีตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95(4)

ค. กรณีความผิดตามมาตรา 108 มีระวางโทษจำคุกไม่เกิน 4 ปี และมาตรา 109 มีระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี จึงมีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95(3)

คดีความผิดเกี่ยวกับการค้า

ความผิดเกี่ยวกับการค้าตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271 เป็นความผิดอาญาที่ยอมความไม่ได้ และมีระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี จึงมีอายุความฟ้องคดี 10 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95(3)

ฎ.9692/2544 โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271, 272, 273 และพระราชบัญญัติเครื่องหมายความการค้า พ.ศ.2534 มาตรา 108 ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางได้สวนมูลฟ้องแล้ว ประทับฟ้องเฉพาะข้อหาความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271 ซึ่งมีใช้ความผิดอันยอมความได้ที่โจทก์ในฐานะผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์หรือฟ้องคดีภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด และความผิดมาตราดังกล่าวมีระวางโทษจำคุกกว่า 1 ปี ถึง 7 ปี จึงมีอายุความ 10 ปี ตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95(3) โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกระทำความผิดเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2541 ดังนี้ เมื่อนับถึงวันที่ 9 เมษายน 2542 อันเป็นวันฟ้องแล้วยังไม่เกิน 10 ปี ฟ้องโจทก์จึงไม่ขาดอายุความ

ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 272 เป็นความผิดอันยอมความได้ มีระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี อายุความจึงต้องตกอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 96 กล่าวคือ ต้องมีการร้องทุกข์โดยผู้เสียหายภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด และอายุความฟ้องคดีก็ต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95(4) ซึ่งมีกำหนดอายุความ 5 ปี

คดีสิทธิบัตร

ความผิดตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 ไม่ใช่ความผิดอาญาอันยอมความได้ กำหนดอายุความฟ้องคดีจึงเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 โดยอาจแบ่งอายุความฟ้องคดีตามระวางโทษได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

ก. กรณีความผิดระวางโทษตามมาตรา 81 และมาตรา 85 มีกำหนดอายุความตาม 10 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95(3)

ข. กรณีความผิดระวางโทษตามมาตรา 82, 83, 84, 86, 87 มีกำหนดอายุความ 5 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95(4)

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 บัญญัติว่า “เมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใด ผู้นั้นยังมีได้รับโทษก็ดี ได้รับโทษแต่ยังไม่ครบถ้วนโดยหลบหนีก็ดี ถ้ายัง

มิได้ตัวผู้ขึ้นมาเพื่อรับโทษนับแต่วันที่มิได้คำพิพากษาถึงที่สุด หรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีแล้วแต่กรณี เกินกำหนดเวลาดังต่อไปนี้ เป็นอันลวงเลยการลงโทษจะลงโทษผู้หนีมิได้

- (1) ยี่สิบปี สำหรับโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี
- (2) สิบห้าปี สำหรับโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี
- (3) สิบปี สำหรับโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี
- (4) ห้าปี สำหรับโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีลงมาหรือโทษอย่างอื่น”

กำหนดเวลาตามมาตรา 98 คำนวณจากโทษตามคำพิพากษาซึ่งถึงที่สุด และเป็นโทษที่เพิ่มหรือลดตามคำพิพากษาแล้ว และไม่หมายความรวมถึงโทษที่อาจลดลงโดยเหตุอื่นเช่นโดยการอภัยโทษ หรือเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา

ข้อสังเกต

1) มาตรา 98 ใช้บังคับแก่โทษทั่วไป เว้นแต่โทษปรับ ซึ่งมีบัญญัติไว้โดยเฉพาะในมาตรา 99 จึงไม่อยู่บังคับของมาตรา 98(4)

2) โทษริบทรัพย์สินจัดเป็น “โทษอย่างอื่น” ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 98(4) ดังนั้นจึงต้องตกอยู่ในกำหนดเวลา 5 ปีนับแต่วันที่มิได้คำพิพากษาถึงที่สุดด้วย

โทษริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18(5) แม้จะเป็นโทษอุปกรณ์ แต่ในการบังคับคดีมีวิธีการแตกต่างออกไป จึงไม่เป็นอุปกรณ์ที่ติดตามโทษประหาร แยกกันบังคับได้

เมื่อศาลพิพากษาให้ริบทรัพย์สินได้แล้ว ทรัพย์สินนั้นย่อมตกเป็นของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 35 ทั้งนี้ที่คำพิพากษานั้นถึงที่สุด ไม่ว่าทรัพย์สินที่ต้องคำพิพากษาให้ริบนั้นอยู่ในความครอบครองของเจ้าพนักงานหรือไม่ ถ้าทรัพย์สินที่ถูกริบนั้นไม่ถูกยึดไว้ในความครอบครองของเจ้าพนักงานศาลต้องสั่งให้ผู้ครอบครองส่งมอบทรัพย์สินนั้นแก่แผ่นดินภายในเวลาที่กำหนดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 37 ซึ่งการใช้มาตรการตามมาตรา 37 นี้จะต้องกระทำภายใน 5 ปีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98(4) ดังกล่าว³

³ รายละเอียดโปรดดู สมพร พรหมหิตาธร, อายุความแพ่ง-อาญา และคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา แก้ไขเพิ่มเติม-ปรับปรุงใหม่ พ.ศ.2548, พิมพ์ครั้งที่ 6 (สำนักพิมพ์นิติธรรม:กรุงเทพฯ, 2548) หน้า 220

กำหนดเวลาล่วงเลยการบังคับโทษปรับ

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 99 บัญญัติว่า “การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือการกักขังแทนค่าปรับ ถ้ามิได้ทำภายในกำหนดห้าปีนับแต่วันที่ได้มีคำพิพากษา ถึงที่สุด จะยึดทรัพย์สินหรือกักขังไม่ได้”

ความในวรรคแรกมิให้ใช้บังคับในกรณีกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งทำต่อเนื่องกับการลงโทษจำคุก”

กำหนดเวลาชำระค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 นั้นมีกำหนด 30 วันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา แต่ศาลอาจเรียกประกันหรือกักขังไปพลางก่อนก็ได้ แต่จะยึดทรัพย์สินได้ต่อเมื่อพ้น 30 วันนั้นแล้ว ส่วนกำหนดเวลาล่วงเลยการบังคับค่าปรับนั้นมี 5 ปี นับตั้งแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุด หมายความว่าถึงแม้จะได้ตัวมา ภายใน 5 ปี ตามมาตรา 98(4) หรือไม่ได้ตัวมาก็ต้องเริ่มการยึดทรัพย์สินหรือกักขังแทนค่าปรับ

ถ้าเริ่มกระทำการยึดหรือเริ่มกักขังแล้ว แม้จะดำเนินการต่อไปจนเกิน 5 ปี เช่นยังไม่ได้ขายทอดตลาดหรือกักขังยังไม่ครบกำหนดก็ทำต่อไปได้จนเสร็จการ แต่จะเริ่มการยึดทรัพย์สินอื่นเป็นรายใหม่ไม่ได้ ดังนั้น ถ้าผิดชำระค่าปรับจนเกิน 5 ปี ตามกำหนดนี้ไป ก็ล่วงเลยเวลาที่จะบังคับคดีได้ และไม่มีกรณีที่การนับเวลาล่วงเลย การลงโทษจะสะดุดหยุดลง นอกจากการหนีระหว่างกักขังแทนค่าปรับ

การกักขังต่อจากโทษจำคุกไม่อยู่ในกำหนดเวลา 5 ปี ตามมาตรา 99 วรรคสอง แต่ไม่รวมถึงกรณีการยึดทรัพย์สิน แม้จะลงโทษจำคุกไปก่อนก็ยังคงมีกำหนดยึดทรัพย์สินได้เพียง 5 ปีตามกำหนดในวรรคแรกเท่านั้น

อายุความทำให้สิทธิขาดดีมาฟ้องระงับลงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 การฟ้องจึงทำไม่ได้ ถ้ามีขึ้นหรือคดีขาดอายุความเพราะ จำเลยหลบหนีจนพ้นกำหนดอายุความ แม้จำเลยจะไม่อ้างขึ้น ศาลก็ต้องยกอายุความขึ้นใช้เอง เพราะเป็นข้อที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน⁴ กำหนดเวลาล่วงเลยการลงโทษก็ทำนองเดียวกัน

การล่วงเลยการลงโทษไม่มีผลลบล้างคำพิพากษาที่ลงโทษอันถึงที่สุดแล้ว ฉะนั้นความรับผิดชอบจากคำพิพากษานั้นจึงยังมีอยู่ โทษที่ลงมาแล้วก็ไม่ต้อง

⁴ เดิมบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 86 ศาลยกอายุความและกำหนดเวลาล่วงเลยการลงอาญาขึ้นใช้ได้ แม้ผู้ต้องหามีได้ร้องขอ (ฎีกาที่ 543/2498) โดยเหตุนี้โจทก์จึงต้องนำสืบว่าคดีไม่ขาดอายุความ ถ้าไม่ขัดกรณีเป็นที่สงสัยว่าจะขาดอายุความหรือไม่ ศาลยกฟ้อง (ฎีกาที่ 553/2472 และ 370/2480)

เพิกถอนไป เพราะล่วงเลยเฉพาะโทษที่ยังไม่ได้ลงเท่านั้น เช่นค่าปรับที่ชำระแล้ว หรือทรัพย์สินที่ริบแล้วไม่ต้องเพิกถอนไป นอกจากนี้หากไปทำความผิดขึ้นอีก ก็สามารถใช้วิธีการกักกัน ตามมาตรา 41 หรือเพิ่มโทษตามมาตรา 92, 93 ได้ แต่กรณีการเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขัง ตามมาตรา 23 หรือรอการลงโทษตามมาตรา 56 ซึ่งถือการได้รับโทษจำคุกมาก่อนเป็นสำคัญ ถ้าเคยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกแต่ไม่ได้รับโทษ เพราะเหตุใดก็ตาม ก็สามารถใช้มาตรา 23, 56 ได้⁵

อายุความฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาในกรณีที่มีผู้กระทำละเมิดต่อสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา หากโจทก์บรรยายฟ้องในคดีแพ่งว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดอาญาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาด้วย หรือโจทก์ได้ฟ้องคดีอาญาไว้ก่อนแล้ว หรือโจทก์ฟ้องคดีอาญาโดยมีคำขอส่วนแพ่งมาด้วย อาจถือได้ว่าฟ้องของโจทก์เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา โดยหากข้อเท็จจริงในคดีแพ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาเป็นการกระทำที่เป็นองค์ประกอบความผิดในคดีอาญาอันมีประเด็นสำคัญโดยตรงอย่างเดียวกัน ย่อมถือได้ว่าเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา (เทียบเคียง ฎ.911/2520, ฎ.588/2514 และ ฎ.905/2542)

ข้อสังเกต

1) กรณีฟ้องขอให้เพิกถอนเครื่องหมายการค้า โดยอ้างว่าตนมีสิทธิดีกว่า ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 มาตรา 67 ซึ่งต้องฟ้องภายใน 5 ปีนับแต่วันที่นายทะเบียนมีคำสั่งให้จดทะเบียน กำหนดเวลาดังกล่าวเป็นกำหนดเวลาในการฟ้องคดีมิใช่อายุความ (ฎ.6765/2546) จึงไม่อยู่ในบังคับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51

2) กรณีฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐว่ามีคำสั่งหรือคำวินิจฉัยโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ คำสั่งหรือคำวินิจฉัยดังกล่าวถือเป็นคำสั่งทางปกครองประเภทหนึ่ง (เทียบเคียงคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างศาลที่ 9/2546) คดีดังกล่าวซึ่งมีประเด็นสำคัญว่าคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ แตกต่างจากประเด็นองค์ประกอบความผิดใน

⁵ รายละเอียดโปรดดู จิตติ ดิงศกัทธิย์, กฎหมายอาญา ภาค 1, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

คดีอาญา คดีลักษณะดังกล่าวจึงมิใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา ไม่อยู่ในบังคับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51

อายุความฟ้องร้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องอาญาเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51 ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 4 กรณี คือ

1) ถ้ายังไม่มี การฟ้องคดีอาญา สิทธิที่จะฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาให้ถืออายุความทางอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 โดยพิจารณาจาก “ระวางโทษ”⁶ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าและพระราชบัญญัติสิทธิบัตร แล้วแต่กรณี ว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดที่มีอายุความเท่าใด (มาตรา 51 วรรคหนึ่ง)⁷

ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ได้ร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 ทำให้คดีขาดอายุความนั้น ไม่มีผลทำให้คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้นขาดอายุความไปด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51 วรรคหนึ่ง ทั้งนี้เพราะการร้องทุกข์เป็นกรณีที่ดำเนินการเมื่อจะฟ้องคดีอาญาเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาแต่ประการใด

ฎ.4076/2533 โจทก์เป็นจิตรกรผู้สร้างสรรค์ภาพพิพาท จำเลยเป็นผู้พิมพ์จำหน่ายภาพพิพาทเป็นบัตรอวยพรปีใหม่ ในปัญหาเรื่องอายุความที่จำเลยทั้งสองฎีกานั้น จำเลยทั้งสองฎีกาว่า ฟ้องโจทก์ขาดอายุความแล้ว โดยให้เหตุผลว่า คดีตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2521 เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ในส่วนที่เป็นคดีอาญานั้นก็เป็นความผิดอันยอมความได้ ผู้เสียหายไม่ได้ร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดคดีอาญาจึงขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 และเมื่อคดีอาญาขาดอายุความแล้ว คดีแพ่งคือคดีนี้ก็ขาดอายุความด้วย เพราะอายุความในคดีแพ่งต้องเป็นไปตามอายุความฟ้อง

⁶ “ระวางโทษ” ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 หมายถึง “ระวางโทษชั้นสูง” รายละเอียดโปรดดู อายุความ/กำหนดเวลาฟ้องคดีทรัพย์สินทางปัญญา (ตอนที่ 4) ขาววิชาการ ฉบับเดือนพฤษภาคม 2550

⁷ กรณีตามมาตรา 51 วรรคหนึ่ง ซึ่งกำหนดให้ถืออายุความทางอาญานั้น ต้องเป็นกรณีที่อายุความอาญามีกำหนดยาวกว่าอายุความทางแพ่ง อันเป็นการแปลความให้สอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรา 448 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือ โดยหลักแล้วคดีแพ่งมีอายุความ 1 ปี หรือ 10 ปี แต่ถ้าเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาและอายุความทางอาญายาวกว่าจึงใช้อายุความทางอาญา โดยให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51 ซึ่งมาตรานี้เป็นการขยายในเรื่องอายุความทางอาญาของมาตรา 448 วรรคสอง เท่านั้น มิใช่เป็นการบัญญัติขึ้นโดยเฉพาะหรือขัดหรือแย้งกัน (ฎ. 383/2497 และ ฎ.1466/2504) (เพ็ง เพ็งนิต, “คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด ความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง”, หน้า 472-473)

คดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51 วรรคหนึ่ง เนื่องจากไม่มีการฟ้องคดีอาญา ศาลฎีกาพิเคราะห์ข้อฎีกาของจำเลยดังกล่าวเห็นว่า การที่โจทก์ซึ่งเป็นผู้เสียหายไม่ร้องทุกข์ภายในกำหนดเวลาสามเดือน ทำให้คดีอาญาขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 นั้น ไม่มีผลทำให้คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้นขาดอายุความตามไปด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51 วรรคหนึ่ง เพราะการร้องทุกข์เป็นกรณีที่ต้องดำเนินการเมื่อจะฟ้องคดีอาญาเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาแต่ประการใด

2) ถ้ามีการฟ้องคดีอาญาแล้ว และคดียังไม่ถึงที่สุด อายุความที่จะฟ้องทางแพ่งจะสะดุดหยุดลง (มาตรา 51 วรรคสอง)

มาตรา 51 วรรคสอง มีผลใช้บังคับกับกรณีที่โจทก์ฟ้องคดีแพ่งภายหลังคดีถึงที่สุดแล้ว ตามมาตรา 51 วรรคสามและวรรคสี่ และกรณีที่โจทก์ฟ้องคดีแพ่งในระหว่างที่คดีอาญายังไม่ถึงที่สุดด้วย

3) ถ้าได้มีการฟ้องคดีอาญาแล้ว และคดีถึงที่สุดโดยศาลพิพากษายกฟ้อง ต้องฟ้องคดีแพ่งภายในอายุความในเรื่องนั้น (มาตรา 51 วรรคท้าย) กล่าวคือ

การกระทำละเมิดลิขสิทธิ์ต้องฟ้องภายใน 3 ปี นับแต่รู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำละเมิดลิขสิทธิ์นั้น แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันที่มีการละเมิด

การกระทำละเมิดเครื่องหมายการค้า ต้องฟ้องภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ผู้ต้องเสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้จะพึงใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือสิบปีนับแต่วันทำละเมิด

การกระทำละเมิดสิทธิบัตรต้องฟ้องภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ผู้ต้องเสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้จะพึงใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือสิบปีนับแต่วันทำละเมิด

4) ถ้ามีการฟ้องคดีอาญาแล้ว และคดีถึงที่สุดโดยศาลพิพากษาลงโทษจำเลย ก่อนที่จะฟ้องคดีแพ่ง เจ้าของสิทธิสามารถฟ้องคดีแพ่งได้ภายในอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/32⁸ (มาตรา 168 เดิม) คือ 10 ปีนับแต่คดีอาญาถึงที่สุด (มาตรา 51 วรรคสาม)

⁸ มาตรา 193/32 บัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้น โดยคำพิพากษาของศาลที่ถึงที่สุดหรือโดยสัญญาประนีประนอมยอมความให้มีกำหนดอายุความสิบปี ทั้งนี้ ไม่ว่าสิทธิเรียกร้องเดิมจะมีกำหนดอายุความเท่าใด”